

Μάθημα: Νεοελληνική Γλώσσα & Λογοτεχνία

Τάξη: Γ' Λυκείου

Ημερομηνία: 21 Νοεμβρίου 2021

Καθηγητές: Ομάδα Φιλολόγων Φροντιστηρίων Φάσμα

Ονοματεπώνυμο:

ΚΕΙΜΕΝΟ Ι: Κώστας Μπαλάσκας, «Δε φταίει η δημοκρατία»

Εισαγωγικό σημείωμα: Ο Κώστας Μπαλάσκας είναι φιλόλογος και συγγραφέας έργων για παιδαγωγικά και λογοτεχνικά ζητήματα. Διετέλεσε σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Το κείμενο προέρχεται από άρθρο του στο εκπαιδευτικό περιοδικό «Νέα Παιδεία».

Επειδή τα πολιτικά κόμματα κι οι συνδικαλιστικές παραφυάδες τους έχουν οδηγήσει πολλές φορές στη χρεοκοπία και στον διεθνή διασυρμό των κρατών, ορισμένοι επιχειρούν τεχνηέντως να στρέψουν τη δίκαιη οργή των πολιτών εναντίον της ίδιας της δημοκρατίας. Λάθος μέγα με πολύ επικίνδυνες προεκτάσεις.

Για ό,τι κακό συμβαίνει σε μια χώρα, δε φταίει η δημοκρατία αλλά το έλλειμμά της, οι παρεκβάσεις της, η διαστρέβλωση και η εκμετάλλευσή της από τους επιτήδειους (πολιτικούς και πολίτες) που την απαξιώνουν και την αναιρούν, υπονομεύοντας συστηματικά τους θεσμούς της.

Η δημοκρατία παραμένει πάντα το πιο ανθρώπινο, το πιο δίκαιο, το πιο έλλογο σύστημα πολιτικής διακυβέρνησης. Τα βασικά χαρακτηριστικά της παρουσιάζονται άπαξ διά παντός στο μέγιστο πολιτικό μάθημα, τον «Περικλέους Επιτάφιο» του Θουκυδίδη. Είναι το πολίτευμα που προϋποθέτει πίστη στην αξία του ανθρώπου και στη διά της παιδείας βελτίωσή του· που πρεσβεύει την ισότητα των ανθρώπων και τη συμμετοχή όλων στο πολιτικό γίνεσθαι· που ευνοεί την ελευθερία στην έκφραση της γνώμης και στη διακίνηση προϊόντων και ιδεών· που βασίζεται στη θέληση των πολλών, της πλειοψηφίας. Αφού το πολίτευμα αυτό καλείται δημοκρατία, θα περίμενε κανείς ιδιαίτερη μέριμνα για την ορθή λειτουργία του και για την μετάγγιση των αρχών του, λόγω και έργω, ώστε αυτές οι αρχές να γίνουν συνείδηση σε όλους τους πολίτες.

Η δημοκρατική συνείδηση δε φυτρώνει μόνη της στον άνθρωπο ούτε πέφτει από τον ουρανό στην κοινωνία. Διαμορφώνεται καθημερινά μέσα από δημοκρατικό τρόπο ζωής, μέσα από δημοκρατικές διδαχές, πρακτικές, συμπεριφορές των γονέων, των δασκάλων, των πολιτικών, των πολιτών, των θεσμών, των νόμων, των Μ.Μ.Ε. Αν δε συμβαίνει αυτό, δε φταίει η δημοκρατία.

Δε φταίει η δημοκρατία για τις πελατειακές σχέσεις της κομματικής πρακτικής, για την ταύτιση του κόμματος με το κράτος, για τις κομματικές επιλογές στις θέσεις ευθύνης, για τη μη εφαρμογή της κείμενης νομοθεσίας, για τη βία και την αυθαιρεσία, για την εξαγορά

συνειδήσεων, για τη φοροδιαφυγή, για την έλλειψη ελέγχου, για την ανοργανωσιά και την ακαταστασία, για τη σπατάλη δημοσίου χρήματος, για τον δόλο και την απάτη δε φταίει η δημοκρατία.

Η δημοκρατία έχει αρχές, κανόνες και νόμους. Τα βαρίδια της είναι οι άνθρωποι. Αν διερράγη ο κοινωνικός ιστός, δε φταίει η δημοκρατία, αλλά οι άνθρωποι (πολιτικοί και πολίτες) που ενδιαφέρονται μόνο για το συμφέρον, τα κόμματα που ενδιαφέρονται μόνο για το πολιτικό κόστος, μη λαμβάνοντας έγκαιρα τα επιβαλλόμενα μέτρα και αφήνοντας να χαλαρώσουν οι αμυντικοί μηχανισμοί της δημοκρατίας : οι νόμοι και η εφαρμογή τους.

Περιοδικό «Νέα Παιδεία», Τεύχος 136,
2010 (διασκευασμένο)

ΚΕΙΜΕΝΟ II : Κορνήλιος Καστοριάδης, «Αυτονομία»

Ο Κορνήλιος Καστοριάδης υπήρξε ένας σημαντικός Έλληνας φιλόσοφος, οικονομολόγος και ψυχχαναλυτής, που έδρασε και δημιούργησε στη Γαλλία. Από τους σημαντικότερους στοχαστές του 20ου αιώνα, συνένωσε στο έργο του την πολιτική, τη φιλοσοφία και την ψυχανάλυση. Αποκλήθηκε «φιλόσοφος της αυτονομίας», υπήρξε συγγραφέας του σημαντικού βιβλίου «Η φανταστική θέσμιση της κοινωνίας» και συνιδρυτής του περιοδικού «Σοσιαλισμός ή Βαρβαρότητα». Το κείμενο προέρχεται από παρουσίασή του στη γαλλική τηλεόραση με τίτλο «Οι τέσσερις λέξεις: Φαντασία, Φαντασικό, Δημιουργία, Αυτονομία». Ακολουθεί η αναφορά στη λέξη «Αυτονομία».

Υπάρχει ανθρώπινη ελευθερία και σε τι συνίσταται; Ελευθερία δε σημαίνει να κάνουμε ό,τι μας κατεβαίνει στο κεφάλι, ούτε, όπως νόμιζαν ορισμένοι φιλόσοφοι, να δρούμε χωρίς κίνητρα. Ελευθερία σημαίνει κατ' αρχάς να έχουμε διαύγεια απέναντι σ' αυτό που σκεφτόμαστε και σ' αυτό που κάνουμε. Μπορούμε όμως να είμαστε ελεύθεροι, όταν ζούμε σε μια κοινωνία και κάτω από τον κοινωνικό νόμο; Θα διατυπώσω την απάντηση ως εξής: Μπορώ να είμαι ελεύθερος, εφόσον συμμετέχω στη διαμόρφωση αυτού του νόμου, εφόσον αποφασίζω ισότιμα μαζί με τους άλλους για τη δημιουργία αυτού του νόμου και, τέλος, εφόσον είμαι σύμφωνος με τον τρόπο που ο νόμος αυτός θεσμίστηκε. Για πολύ μεγάλο διάστημα οι ανθρώπινες κοινωνίες πίστευαν ότι τους νόμους και τους θεσμούς τους δεν τους είχαν δημιουργήσει οι ίδιες. Αλλά τότε ποιος; Οι θεοί, ο Θεός, οι πρόγονοι. Σε τέτοιες συνθήκες αυτοί οι νόμοι και οι θεσμοί προφανώς θεωρούνται ιεροί. Αδύνατον να τους αμφισβητήσει κανείς. Πώς είναι δυνατόν να πω ότι ο νόμος που τον έχει δώσει ο Θεός (αν ο Θεός είναι η πηγή κάθε δικαίου) είναι άδικος;

Σε μια τέτοια κοινωνία, που θα την αποκαλέσουμε ετερόνομη -επειδή είναι υπόδουλη στους δικούς της θεσμούς- τα ίδια τα άτομα είναι ετερόνομα. Δεν μπορούν να σκεφτούν μόνα τους, εκτός από τελείως τετριμμένα και δευτερεύοντα θέματα. Δεν μπορούν να ελέγξουν κριτικά τη συμπεριφορά τους. Δεν μπορούν να κρίνουν τι είναι καλό και τι κακό, τι είναι δίκαιο και τι άδικο, τι είναι αληθές και τι ψευδές. Αυτή ήταν η μοίρα της κοινωνίας επί χιλιετίες. Κάποια στιγμή όμως έγινε μια ιστορική ρήξη, η οποία άλλαξε την κατάσταση των πραγμάτων. Η ρήξη αυτή παρατηρείται για πρώτη φορά στην Αρχαία Ελλάδα (στις πόλεις που δημιούργησαν τη δημοκρατία και τη φιλοσοφία) και μετά, αφού μεσολάβησαν είκοσι αιώνες έκλειψης, ξαναξεκίνησε για δεύτερη φορά στη Δυτική Ευρώπη (με την Αναγέννηση, τον Διαφωτισμό, το μεγάλο δημοκρατικό κίνημα χειραφέτησης, το εργατικό κίνημα κ.λπ.). Αυτά τα

κινήματα -με το πρόταγμα της αυτονομίας- δημιούργησαν τις κάποιες ελευθερίες που διαθέτει η κοινωνία, στην οποία ζούμε. Όμως το πρόταγμα της αυτονομίας, το οποίο έφθασε στο κορύφωμα του ανάμεσα στο 1750 και το 1950, επί του παρόντος μοιάζει να είναι εξουδετερωμένο. Σήμερα ζούμε σε μια κοινωνία, στην οποία η απάθεια, ο κυνισμός και η ανευθυνότητα ολοένα επεκτείνονται. Το κίνημα της αυτονομίας πρέπει να ξαναξεκινήσει και να προσπαθήσει να εγκαθιδρύσει μια αληθινή δημοκρατία. Μια δημοκρατία όπου όλοι θα συμμετέχουν στη ρύθμιση και τον καθορισμό των κοινωνικών δραστηριοτήτων. Και αυτό είναι το μόνο πολιτικό πρόταγμα, για το οποίο αξίζει τον κόπο να εργαστούμε και να αγωνιστούμε.

www.toperiodiko.gr

ΚΕΙΜΕΝΟ ΙΙΙ : Μπέρτολτ Μπρεχτ, «Το κάψιμο των βιβλίων¹»

Ο Μπέρτολτ Μπρεχτ ήταν Γερμανός δραματουργός, σκηνοθέτης και ποιητής του 20ού αιώνα. Θεωρείται ο πατέρας του «επικού θεάτρου» στη Γερμανία.

Όταν διαταγή έβγαλε το καθεστώς να καούν
σε δημόσιες πλατείες τα βιβλία που
περικλείουν ιδέες ανατρεπτικές,
κι από παντού κεντρίζανε τα βόδια
να σέρνουν κάρα ολόκληρα
με βιβλία για την πυρά, ένας εξορισμένος
ποιητής, ένας από τους καλύτερους,
διαβάζοντας των βιβλίων τον κατάλογο,
με φρίκη διέκρινε πως τα δικά του
τα είχαν ξεχάσει. Χίμηξε στο γραφείο του
με τις φτερούγες της οργής, κι έγραψε στους τυράννους ένα γράμμα:
«Κάψτε με!» έγραφε με πένα ακράτητη, «κάψτε με!
Μ' αφήσατε έξω! Δεν μπορείτε να μου το κάνετε αυτό, εμένα!
Την αλήθεια δεν έγραφα πάντα στα βιβλία μου; Και τώρα
Μου φερνόσατε σα να 'μαι ψεύτης. Σας διατάζω τώρα:
Κάψτε με!»

Μπέρτολτ Μπρεχτ, «Ποιήματα», 1938,
μτφρ. Μάριος Πλωρίτης, εκδ. Θεμέλιο, 2000

¹ 10 Μαΐου 1933: την ημέρα αυτή οι Ναζί έκαψαν 25.000 τίτλους βιβλίων «Εβραίων», «Κομμουνιστών» και «Αναρχικών» συγγραφέων. Στο Βερολίνο περίπου 40.000 άτομα συγκεντρώθηκαν στην Πλατεία Κρατικής Όπερας, με παρελάσεις από διάφορα σημεία της πόλης.

ΘΕΜΑ Α

A1. Να παρουσιάσετε συνοπτικά το περιεχόμενο των τριών τελευταίων παραγράφων του **Κειμένου Ι** σ' ένα κείμενο 60 – 70 λέξεων.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Β

B1. Σε καθέναν από τους παρακάτω ισχυρισμούς να δώσετε τον χαρακτηρισμό «**Σωστό**» ή «**Λάθος**» με βάση το **Κείμενο Ι**.

- α.** Τα πολιτικά κόμματα, άρα κατ' επέκταση η δημοκρατία, ευθύνονται για τη χρεοκοπία των κρατών.
- β.** Ο Θουκυδίδης όρισε τα βασικά χαρακτηριστικά του δημοκρατικού πολιτεύματος, τα οποία ισχύουν μέχρι σήμερα.
- γ.** Η δημοκρατική συνείδηση είναι έμφυτη σε κάθε άνθρωπο.
- δ.** Η δημοκρατία ευθύνεται για τις πελατειακές σχέσεις της κομματικής πρακτικής.
- ε.** Τα βαρίδια της δημοκρατίας είναι οι άνθρωποι, οπότε αυτοί ευθύνονται για τη χαλάρωση των αμυντικών μηχανισμών της.

Μονάδες 10

B2. α. Για ποιους λόγους οι περισσότερες κοινωνίες, κατά τον Καστοριάδη (**Κείμενο ΙΙ**), είναι ετερόνομες. Ποια η διαφορά τους με μια αυτόνομη κοινωνία; Να απαντήσετε σε μία παράγραφο 60-70 λέξεων. (Μονάδες 5)

β. Ο συγγραφέας στην τρίτη παράγραφο του **Κειμένου Ι** προσπαθεί να πείσει τον αναγνώστη ότι η δημοκρατία παραμένει πάντα το πιο ανθρώπινο, δίκαιο και έλλογο σύστημα πολιτικής διακυβέρνησης. Να εντοπίσετε δύο μέσα πειθούς και τρεις γλωσσικούς δείκτες που προωθούν αυτή του την πρόθεση, καταγράφοντας τα αντίστοιχα χωρία. (Μονάδες 4+6= 10)

Μονάδες 15

B3. α. «**Υπάρχει ανθρώπινη ελευθερία και σε τι συνίσταται;**» Να εξετάσετε τη λειτουργία του ερωτήματος (**Κείμενο ΙΙ**) ως προς την οργάνωση του κειμένου και ως προς την αντίδραση του αναγνώστη. (Μονάδες 5)

β. Να σχολιάσετε τη χρήση του ασύνδετου σχήματος στην πέμπτη παράγραφο του **Κειμένου Ι**: «**Δε φταίει ... η δημοκρατία**». (Μονάδες 5)

γ. Να γράψετε από ένα νέο σύνθετο ουσιαστικό από το β' συνθετικό των παρακάτω λέξεων του **Κειμένου Ι**: **παραφυάδες, έλλειμμα, συμμετοχή, αυθαιρεσία, συμφέρον** (Μονάδες 5)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Γ

Γ1. Να παρουσιάσετε τη συναισθηματική κατάσταση του ήρωα, όπως αυτή εμφανίζεται στο ποίημα **(Κείμενο III)**. Να στηρίξετε την απάντησή σας σε τρεις (3) κειμενικούς δείκτες (150-200 λέξεις).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Δ

Δ1. Στο **Κείμενο I** παρουσιάζεται η άποψη: *«Για ό,τι κακό συμβαίνει σε μια χώρα, δε φταίει η δημοκρατία αλλά το έλλειμμά της, οι παρεκβάσεις της, η διαστρέβλωση και η εκμετάλλευσή της από τους επιτήδειους (πολιτικούς και πολίτες) που την απαξιώνουν και την αναιρούν, υπονομεύοντας συστηματικά τους θεσμούς της».*

Συμφωνείτε με τη θέση αυτή ή διαφωνείτε; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας και να αναφερθείτε στους τρόπους με τους οποίους το σχολείο μπορεί να καλλιεργήσει δημοκρατική συνείδηση στους νέους. Η απάντησή σας στα δύο ζητούμενα να έχει τη μορφή άρθρου (350-400 λέξεις), που θα αναρτήσετε στην ιστοσελίδα του σχολείου σας. Να αξιοποιήσετε δημιουργικά τις πληροφορίες του κειμένου αναφοράς.

Μονάδες 30

Ευχόμαστε Επιτυχία!!!